

NHÀ Ở TỪ MỘT GÓC NHÌN TÂM LÝ HỌC

ĐỖ LONG

Nhà ở là nhu cầu cơ bản của điều kiện sống con người

Hiện nay nhà ở nổi lên như là một nguyện vọng tha thiết của mọi tầng lớp nhân dân, một đòi hỏi bức bách của các giai tầng xã hội. Cán bộ, công nhân, viên chức đều mong muốn cải thiện điều kiện sống của mình, mà nhà ở hiện ra như là một nhu cầu không thể thiếu. Bà con nông dân từ đồng bằng Bắc Bộ đến đồng bằng Nam Bộ đều mong muốn mua được nhiều vật liệu xây dựng: gạch, ngói, xi măng, sắt thép để xây cất lại nơi ở. Các chiến sĩ trong quân đội đang luyện tập, làm nhiệm vụ bảo vệ Tổ quốc và thực hiện nghĩa vụ quốc tế cũng băn khoăn về ngôi nhà của cha mẹ mình, của vợ con mình. Các sĩ quan mà cả cuộc đời gắn liền với sự nghiệp chiến đấu cho độc lập dân tộc cũng không khỏi không suy nghĩ về ngôi nhà sẽ ở của mình khi đã được hưởng chế độ nghỉ hưu. Nhiều người già cả cũng không thể không tiếc nuối cho một thời trai trẻ chưa quan tâm thích đáng đến vấn đề ở để bây giờ phải sống trong những gian nhà chật chội, thiếu vệ sinh.

Đã là một nhu cầu thì vấn đề ở bao giờ cũng có tính chất kích thích, tính chất thúc đẩy, tạo nên một tính tích cực lớn ở mỗi con người. Nếu có chính sách tốt, có biện pháp hay, dù trong hoàn cảnh khó khăn hiện nay, vấn đề ở sẽ từng bước được giải quyết, đáp ứng lòng khát khao mong mỏi của các tầng lớp nhân dân.

Nhà ở là thước đo trình độ phát triển của một xã hội

Thông qua nhà ở, có thể đánh giá nấc thang tiến hóa của mỗi chế độ xã hội. Mỗi bước tiến trong xây dựng và sử dụng nhà ở phản ánh một thực trạng kinh tế-xã hội nhất định. Lực lượng sản xuất và quan hệ sản xuất phát triển đến đâu thì xây dựng và sử dụng nhà ở cũng tiến triển đến đó. Thông qua nhà ở mà có thể đánh giá, nhận định về thực trạng của các quan hệ xã hội, các quan hệ giữa người với người. Tính chất huyết thống, tính chất cộng đồng của các tập đoàn người bộc lộ khá rõ nét trong xây dựng và sử dụng nhà ở. Nhà ở thuộc về sở hữu của ai: tập thể, Nhà nước hay cá nhân? Ai là người xây dựng, quản lý và sử dụng nhà ở? Phạm vi, trình độ và nội dung làm chủ trong vấn đề nhà ở đến đâu? Nhà ở là phương tiện bóc lột của giai cấp tư sản đối với nhân dân lao động nay là phúc lợi xã hội mang đến cho mỗi cá nhân? Thiết kế và xây dựng nhà ở, tính chất tiện dụng và thẩm mỹ, hình thức bên ngoài và trang trí nội thất, phạm vi sử dụng và thái độ sử dụng, v.v... Tất cả đều liên quan đến các quan hệ xã hội trong mỗi một chế độ xã hội, đều thể hiện tính chất

nhân đạo hay phản nhân đạo, tính chất dân chủ hay phản dân chủ, đều gắn liền với lợi ích thiết thực của các giai cấp và của mỗi con người.

Nhà ở phản ánh sự phát triển của nhân cách con người.

Nhà ở đánh dấu sự phát triển của con người và nhân cách của nó. Con người trong các xã hội xa xưa thường mang tính cộng đồng cao, chưa tách khỏi quần thể của mình. Họ chỉ có nhu cầu được sống đùm bọc lẫn nhau trong một khí hậu tâm lý ấm cúng với những ngôi nhà dài, nơi sinh tụ của những gia đình lớn. Họ sẽ sa và những tâm trạng cô đơn, quanh quẩn khi phải sống trong những căn hộ biệt lập. Trong những trường hợp cái riêng biệt của con người còn ít, các cộng đồng còn lớn, thì nhu cầu cũng sẽ rất hạn hẹp về tính độc lập và đa dạng trong vấn đề ở. Lúc con người đã có cá tính với những đòi hỏi bên trong về sự khẳng định tự do cá nhân, thì yêu cầu về ở càng mang tính chất tách phân, bởi lẽ mỗi con người đã là một đơn vị độc lập. Con người hiện đại với sự phát triển cao của nhân cách đang có xu hướng muốn cá tính hóa bản thân mình thông qua những sở thích và thị hiếu riêng, kể cả trong kiến trúc và trang trí nội thất. Từ ánh sáng, màu sắc của tường, trần và nền đến những tiện nghi với kích thước và cách thức bày biện... tất cả phải toát lên cái độc đáo, chứ không trùng lặp của cá tính người sử dụng.

Nhà ở và đặc điểm tâm lý dân tộc

Phân tích đặc điểm tâm lý của mỗi dân tộc, mỗi cộng đồng xã hội, chúng tôi cho rằng có thể lấy mối tương quan giữa các nhu cầu cơ bản và cách thức thỏa mãn những nhu cầu đó làm một chỉ báo so sánh và nhận định: mối tương quan giữa nhu cầu ăn, mặc và phương thức thỏa mãn hai nhu cầu đó, là một bên với nhu cầu ở (gắn liền với ngôi nhà) và cách thức biến đòi hỏi đó thành hiện thực, và một bên khác, đã có thể là một luận cứ để khẳng định cho một đặc điểm tâm lý của dân tộc Việt Nam chúng ta. Ở nhân dân ta, trong các mối tương quan chung giữa các điều kiện sống của con người (tức là giữa ăn, mặc, ở đi lại) thì nhu cầu về một ngôi nhà để ở chiếm một tỷ lệ khá lớn. Đó chính là một trong những sự khác biệt về tâm lý của dân tộc ta so với các dân tộc khác. Khi chưa có nhà thì người ta lo lắng, tính toán, tìm nhiều cách để làm được nhà. Lúc có nhà rồi thì người ta suy nghĩ làm sao để ngôi nhà đó trở nên to đẹp hơn, khang trang hơn, đàng hoàng hơn.

Nhà ở là một giá trị được đánh giá cho cả cuộc đời.

Là một giá trị được định hướng qua nhiều thế hệ, nhà ở gắn liền với những quan tâm hàng đầu của một đời người. Biết bao người đã từng tiết chế các nhu cầu khác, cốt sao để nhu cầu về ở được thực hiện. Có thể ăn đói hơn, mặc rách hơn và nhận bất cứ sự giúp đỡ nào, miễn là có được một ngôi nhà to, đẹp. Có thể chịu ơn, mắc nợ suốt cả một đời, nhưng chỗ ở được xây dựng xong thì đó sẽ là một toại nguyện lớn.

Nhà ở là niềm hãnh diện, nguồn hạnh phúc của cả cuộc đời. Biết bao người từng băn khoăn, day dứt, đau khổ vì chưa có được nhà ở. Khi làm xong nhà rồi, người ta cảm thấy thanh thản hơn, yên lòng hơn. Nhân cách con người được đánh giá qua một ngôi nhà to hay nhỏ, cao hay thấp. Nhân cách của con người được khẳng định bằng việc xây cất ngôi nhà khang trang hay chật hẹp, đẹp đẽ hay xuề xòa.

Sự sống và cái chết cũng liên quan đến chỗ mỗi người đã làm xong nhà ở của mình chưa. Khi sống, cha mẹ phải cố gắng dựng được một ngôi nhà, để trước lúc chết

đi có thể cảm thấy yên lòng hơn, đỡ băn khoăn day dứt hơn. Như thế tức là đã có được chút ít gia sản để lại cho con cháu, có nơi cúng bái tổ tiên, ông bà, cha mẹ và có chỗ để đặt bàn thờ cho chính bản thân mình.

Nhà ở biểu hiện ra như là một yếu tố điều chỉnh thể ứng xử của con người, như là một bậc thang của hệ giá trị.

Phát triển phong trào quần chúng xây dựng nhà ở là đáp ứng nhu cầu bức bách trong tâm lý nhân dân.

Phát động và duy trì phong trào quần chúng trong xây dựng nhà ở với phương châm Nhà nước và nhân dân cùng làm, nhà nước và địa phương cùng làm là một biện pháp thiết thực và có hiệu quả. Phong trào này sẽ thực sự là một cuộc vận động của bản thân quần chúng vì nó đáp ứng một trong những nhu cầu bức bách nhất của tâm lý con người. Các cấp bộ Đảng, chính quyền từ Trung ương, các tỉnh, thành đến các địa phương, từ các ngành, các bộ đến các đơn vị cơ sở đã nhận thức ngày càng đầy đủ và đúng đắn về vấn đề nhà ở. Nhiều chủ trương, chính sách đã được nghiên cứu, hoạch định và ban bố. Nhiều xí nghiệp sản xuất vật liệu xây dựng đã được thiết kế, thi công và đi vào hoạt động. Thông qua công tác qui hoạch đô thị, ngành xây dựng theo kế hoạch được xác định đã tập trung tiền vốn, phương tiện kỹ thuật, năng lực trí tuệ của đội ngũ trí thức và công nhân và đã xây cất hàng loạt khu tập thể, từng bước giải phóng những khu dân cư ổ chuột. Ở nông thôn, nhiều hình thức hùn vốn, góp vốn, tương trợ sức người, sức của đã thúc đẩy mạnh công việc kiến thiết lại các gia đình, ở nhiều địa phương, nhiều ngôi nhà “đền ơn đáp nghĩa” được xây dựng cho các thương binh, gia đình liệt sĩ. Một số chính sách xã hội thông qua vấn đề nhà ở đã được thực hiện với những người cô đơn, quả phụ. Tâm trạng phấn khởi trước thắng lợi của sự nghiệp cách mạng đã đến từng nhà một cách cụ thể và ngày một lan rộng. Nó đã cổ vũ mọi người hăng hái, nỗ lực lao động và bảo vệ Tổ quốc. Tình đoàn kết, lòng thương người trong nội bộ nhân dân ngày càng được phát huy và củng cố. Óc thẩm mỹ trong kiến trúc, óc kinh tế trong tổ chức và quản lý xây dựng được nâng cao thêm một bước.

“Ngói hoá” ở Thủy Nguyên Hải Phòng là một điển hình của phong trào nhân dân hợp sức xây dựng nhà ở. Phong trào này, nếu được lan rộng ra toàn quốc, sẽ là một thành tựu lớn trong sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội ở nước ta. Với Nghị quyết tám của Ban Chấp hành Trung ương Đảng được vận dụng trong xây dựng nhà ở, với một phong trào quần chúng rộng rãi đáp ứng nguyện vọng tha thiết của nhân dân, chúng ta sẽ thực hiện được mong muốn của Bác Hồ xây dựng đất nước ta đàng hoàng hơn to đẹp hơn.